

TERESA PUXAN

UNA ARTISTA OBLIDADA

Març 2024

MUSEU D'HISTÒRIA DE GIRONA

Flors, 1892, oli sobre tela. MHG 17744

L'Ajuntament de Girona acaba d'incorporar al fons municipal tres quadres de finals del segle XIX de l'artista Teresa Puxan Carreras (1865-1933). La donació, feta pel Sr. Joaquim Martí Sullà, és molt significativa ja que malauradament es desconeix la localització de la majoria de les seves obres, i el fet de tenir aquestes al Museu i poder-les mostrar i estudiar ja suposa un avenç en aquest aspecte.

La informació sobre la trajectòria de l'artista Teresa Puxan i el nombre d'obres recuperades és escassa. Hem pogut traçar una breu biografia a través de la premsa i dels llibres de registre que es conserven a l'Arxiu Municipal de Girona. En la seva publicació "Dones de les belles arts rescatades a Girona" (2010), guanyadora de la beca 8 de març de l'Ajuntament de Girona, Rosa Pous Tenas inclou Teresa Puxan, de la qual en fa una petita ressenya.

Teresa Puxan Carreras va néixer al carrer Ballesteries a Girona el 23 de febrer de 1865. Filla de l'industrial i propietari Esteban Puxan¹ i de Modesta Carreras, procedia d'una família benestant i nombrosa. Més tard s'instal·laren en una casa a la Plaça Independència de la mateixa ciutat, on visqué amb els seus germans Maria Puxan Carreras, Narcís Puxan Carreras, Carles Puxan Carreras, Neus Puxan Carreras i Felip Puxan Carreras, que treballava al jutjat de Girona.

Teresa Puxan va dedicar-se a la pintura. Molt probablement, com la majoria de dones que es volien dedicar a l'art en la societat del segle XIX i primera part del segle XX, va haver d'enfrontar-se a diverses dificultats per formar-se a les escoles de pintura, lluitar perquè es reconegués la seva condició d'artista, combatre prejudicis morals que les relegava a l'àmbit privat de la família i fins i tot renunciar a formar una família. En aquell temps a les dones no se'ls reconeixia el dret a ser artistes professionals i el seu art quedava marginat i relegat a una mera afecció i a uns gèneres artístics que se suposava que els esqueien.

Però Teresa Puxan va persistir. J. F. Ràfols² l'inclou en el seu "Diccionario de artistas de Cataluña, Baleares y Valencia" i escriu que es va formar amb el professor Félix Antonio de Alarcón a Girona en les tècniques de dibuix i de pintura. Va pintar retrats i natures mortes florals, amb un gran domini del dibuix i del color.

Una de les seves primeres exposicions té lloc el mes de febrer de 1892 a l'aparador de la botiga del Sr. Corominas a Girona, tal com explica una notícia al *Diario de Gerona de avisos y noticias* de 24 de febrer de 1892, i que confirma que Teresa Puxan va ser deixeble del pintor Alarcón. Hi va presentar un retrat i dos bodegons i va ser lloada pel diari: "El primero deja ya ver las condiciones artísticas de la joven aficionada, pues teniendo en cuenta las dificultades que ofrece la pintura en un ramo tan especial como el de los retratos, no podemos menos de confesar que en aquel ensayo se presentan vencidas con mayor fortuna que en muchas otras obras que hemos visto de

1 En el registre de naixement de Teresa Puxan Carreras, apareix l'activitat professional del seu pare Esteban Puxan com a "cortante". Més endavant, en una notícia del *Diario de Gerona de avisos y noticias* de 24/01/1902 es diu: "Hoy se celebrarán en la parroquial Iglesia de Sant Félix solemnes funerales para el eterno descanso del alma de doña Modesta Carreras esposa del conocido industrial y propietario don Esteban Puxan".

2 Ràfols, J. F. "Diccionario de artistas de Cataluña, Baleares y Valencia". Volum III. P. 992.

quienes se condisera con derecho a llamarse *retratistas*. Pero donde se presentan con todo su valor las condiciones de la señorita Puixan, este es el nombre de la aficionada, es en los bodegones cuyo exacto color, brillante factura y esquisito gusto son en extremo notables, de modo que no vacilamos, al felicitar a la señorita Puixan por sus obras expuestas, en augurarle merecidos triunfos si persevera en el estudio y cultivo del arte en que con tanto provecho ha debutado.”³

També el 1892 participa en l'Exposició de Belles Arts a Sant Feliu de Guíxols⁴, una mostra col·lectiva inaugurada el 3 de juliol amb motiu de l'obertura del ferrocarril que havia d'unir la població amb la ciutat de Girona. Es varen exposar 474 obres en quatre categories diferents: pintura i dibuix (la més destacada en nombre i qualitat d'obres), escultura, fotografia, treballs de suro i diversos objectes, i arqueologia. Hi exposaven obres artistes locals i d'altres llocs com Barcelona, Sevilla, Girona, Olot, Sitges, Cadaqués, Ripollet, València i Palma de Mallorca. Per Teresa Puxan, participar en aquesta exposició de Sant Feliu de Guíxols, devia ser un fet important, pel reconeixement que suposava estar al costat de grans pintors contemporanis com Ramon Casas, Santiago Rusiñol, Francesc Gimeno, Joan Llimona, Ramon Martí Alsina o Modest Urgell. De Girona, hi participaven entre d'altres, Feliu A. De Alarcón (el seu professor de dibuix i pintura), Prudenci Bertrana Compte o Joan Brull.

Teresa Puxan devia compaginar la seva tasca de pintora amb l'ensenyament. L'any 1932 era professora a l'Escola de l'Ateneu Social de Girona, que en aquells anys suplía els ensenyaments d'una escola d'Arts i Oficis que encara no tenia la ciutat. L'Ateneu de Girona, creat l'any 1922, era una entitat cultural promoguda per Cassià Costal, Josep Junquera, Joaquim Pla Cargol i amb el president de l'entitat, Carles Rahola. En un inici es va instal·lar provisionalment en el local de la Cambra de Comerç, posteriorment a Can Norat de la Rambla, i finalment en el pis principal de la casa número 6 del carrer Carreras Peralta. L'Ateneu de Girona va programar un gran nombre d'activitats, conferències amb la participació de personalitats destacades en l'àmbit cultural de Catalunya i exposicions de pintura i d'escultura a la mateixa seu.

3 Arxiu Municipal de Girona. *Diario de Gerona de avisos y noticias*. 24/2/1892. Pàgina 5.

4 *Revista Arjau. Informatiu de l'arxiu i del museu*, "1892. Exposició de Belles Arts a Sant Feliu de Guíxols", núm. 12. Setembre de 1992, Sant Feliu de Guíxols.

Retrat de Miquel Collell, 1892, oli sobre tela. MHG 17742

Retrat d'Antoni Collell Oriol, 1892, oli sobre tela. MHG 17743

Tal com escriu Joaquim Pla Cargol en el seu article al *Diari de Girona d'avisos i notícies* "De les Escoles de l'Ateneu Social"⁵ en motiu de les exposicions que es presentaven a la seu de l'Ateneu de Girona, Teresa Puxan amb la seva companya la senyoreta Bronsom, ensenyaven dibuix als primers graus de formació de l'escola. L'exposició que mostrava els treballs realitzats pels alumnes en el darrer curs, eren sobretot exercicis fets a classe i treballs en còpia. Joaquim Pla lloa la tasca duta a terme per les professores, però retreu que no hi hagi més "dibuixos d'imaginació (...) i interpretacions d'objectes del natural".

Teresa Puxan retrata a Miquel Collell i al seu fill Mossèn Antoni Collell Oriol l'any 1892. La relació amb aquesta família devia ser propera, ja que Teresa Puxan Carreras va actuar de padrina, juntament amb el seu cosí Felip Puxan Carbó, a la primera missa de Mossèn Antoni Collell Oriol a la capella de Sant Narcís de l'església de Sant Fèlix celebrada el 3 d'octubre de 1901. En una notícia del *Diario de Gerona d'avisos y noticias*⁶ del mateix dia es cita: "En la capilla de San Narciso de la parroquial iglesia de San Félix celebrará hoy su primera misa el Pbro. D Antonio Cullell y Oriol á quien apadrinarán D. Felipe Puxan Carbó y D.ª Teresa Puxan Carreras, ocupando la Sagrada Cátedra el Rdo. D. Francisco Monforte". El Mossèn Antonio Collell més tard, el 1902, serà vicari de Llers, de Fornells i professor suplent de religió de l'Institut de Girona, el 1915.

Teresa Puxan va morir el 26 d'abril de 1933, als 68 anys, soltera, tal com indica el registre d'inhumacions del cementiri de Girona de l'Arxiu Municipal.

Amb aquesta petita mostra, el Museu d'Història de Girona recupera una artista de Girona del segle XIX, fins ara desconeguda, amb el propòsit de seguir treballant per fer visible moltes artistes que durant anys han estat invisibilitzades.

Fanny Estela Peña

Tècnica del Museu d'Història de Girona

5 Joaquim Pla. *Diari de Girona d'avisos i notícies*. "De les Escoles de l'Ateneu Social". 7/11/1932, pàg. 1

6 Arxiu Municipal de Girona. *Diario de Gerona de avisos y noticias*. 03/10/1901, pàg. 4.

MUSEU D'HISTÒRIA DE GIRONA

www.girona.cat/museuhistoria

 [museuhistoriagirona](https://www.facebook.com/museuhistoriagirona)

 [@mhistoria_gi](https://twitter.com/mhistoria_gi)

 [@mhistoria_gi](https://www.instagram.com/mhistoria_gi)

Carrer de la Força, 27 - 17004 GIRONA | Tel. 972 222 229 | museuhistoria@ajgirona.cat